

DR. JESZENSZKY Géza

1989, legremekebb óránk

Kulcsszavak: 1989-es események; történelmi fordulópont; belső megosztottság;

CHURCHILL brit miniszterelnök Anglia történelme legremekebb órájának nevezte, amikor 1940 nyarán a megnyert légitámadással megakadályozta HITLER tervezett partraszállását. 1848/49 és 1956 mellett Magyarországnak 1989 is legremekebb órái, legnagyobb teljesítményei közé tartozik.

A történelem nagy fordulópontjairól, az okokról, a főszereplőkről és a következményekről, sosem fognak véget érni a viták. Csak a 20. századnál maradván: ki felelős az első világháború kitöréséért, majd a rossz békéért? Jaltában dönt-e el Közép-Európa sorsa? És hogyan született újra 18 évvel ezelőtt egy fél kontinensen a szabadság, kinek, vagy minek köszönhető a nukleáris világháború veszélyét hordozó hidegháború váratlan befejeződése és a szovjet világbirodalom eltűnése? Erre sokféle válasz született: REAGAN, esetleg BUSH, Mrs. THATCHER, GORBACSOV, LECH WALESIA, a lengyel *Szolidaritás* vezére. A világ elsősorban e személyekhez köti az 1989-es világtörténelmi fordulót, amikor a kommunista dominók

egymás után eldőlték. Mi magyarok is hajlamosak vagyunk elfeledni, a világ meg még inkább, hogy Magyarországnak óriási, világtörténelmi szerepe volt abban, hogy 1989 „annus mirabilis” lett, a csodák éve, amikor megszűnt a Vasfüggöny és leomlott a berlini fal, váratlan hirtelenséggel, vérontás nélkül végbement az egypárti diktatúrák lebontása.

A világsajtó, s ennek nyomán a politikusok, sőt a történészek is általában a berlini fal november 9-i megnyitását és a november végi prágai vértelen, „bársonyos” forradalmat emlegetik. Pedig a láncreakciói itt, Magyarországon indult be, az itt tartózkodó keletnémetek Nyugatra történő távozásával. Itt azonban két dátum jöhet szóba. A közismert a szeptember 10-i, amikor Horn Gyula akkori külügyminiszter a magyar televízióban bejelentette, hogy a kormány engedélyezi az NDK állampolgárainak Ausztrián keresztül az NSZK-ba történő távozását. Kevesebben tudják, hogy ennek előzménye volt a debreceni MDF által kezdeményezett

és a soproni ellenzéki pártokkal közösen rendezett *Páneurópai Piknik*, mert az ottani gátszakadás, a 7-800 NDK-s sikeres határáttörése nélkül nem érkezett volna Magyarországra több tízezer követőjük, akikkel nem lehetett mást tenni, mint – a hazai ellenzék követelésének engedve – szeptember 11-én megnyitni számukra az osztrák határt. A londoni *Economist* akkori rajza ezt világosan érzékeltette: két ember áll a berlini fal előtt, s ott a felirat: „*Nincs kijárat, próbálkozzék Magyarországon!*” (*No exit – try Hungary!*)

Nem érdemes összevesznünk, hogy kié az igazi érdem, a dicsőség.¹ A változás szükségességét fölismerő ún. reformkommunistáké, élükön az 56-os forradalmunkat még nem igazi nevén nevező, de mégis radikálisan átértékelő POZSGAY IMRÉVEL, vagy a gazdasági reformokkal akkor már húsz éve kísérletező közgazdászoké, vagy a végrehajtó hatalmat a Párttól magához ragadó NÉMETH MIKLÓSÉ és kormányáé, netalán a magyar kormánydöntést a világnak bejelentő HORN GYULÁÉ?

Nézzük inkább történelmi és nemzetközi távlatban a történeteket. Ma könnyű megállapítani, hogy a kommunista társadalmi és gazdasági rendszer egy eleve kilátástalan, kivitelezésében pedig páratlanul kegyetlen utópia volt. GORBACSOV csak megreformálni, hatékonyabbá akarta azt tenni. Neki ez nem sikerült, Kínának viszont igen. GORBACSOV a rendszer nyilvánvaló

gazdasági csődjéből a kiutat a Nyugattal történő együttműködésben kereste. A kibékülés, meg gazdasági terhei csökkentése érdekében feladta a II. világháború után uralma alá hajtott kelet-európai „népi demokráciák” fölötti uralom politikáját. A fejlett, demokratikus világban tapasztalható jólét egyre több kommunista vezetőt is megigéztet, belátták, hogy a kommunista gazdaság sosem fogja utolérni a kapitalista Nyugatot, ezért érdemes átvenni annak sikeres módszereit. A gazdaságban a piaci viszonyokat, a politikában pedig a pluralizmust. A kommunizmussal legkevésbé megbékélő Lengyel- és Magyarországon 1989-ben a pártvezetés egyezkedni kezdett a rendszer nyílt kritikusaival. Míg Lengyelországban júniusban még csak félig szabad választásokon győzött a *Szolidaritás*, Magyarországon ANTALL JÓZSEF vezetésével a kerekasztal – tárgyalásokon az ellenzék teljes sikert ért el, a kommunista vezetéssel elfogadtatta a többpártrendszeren alapuló demokrácia és a szabad piacgazdaság programját.

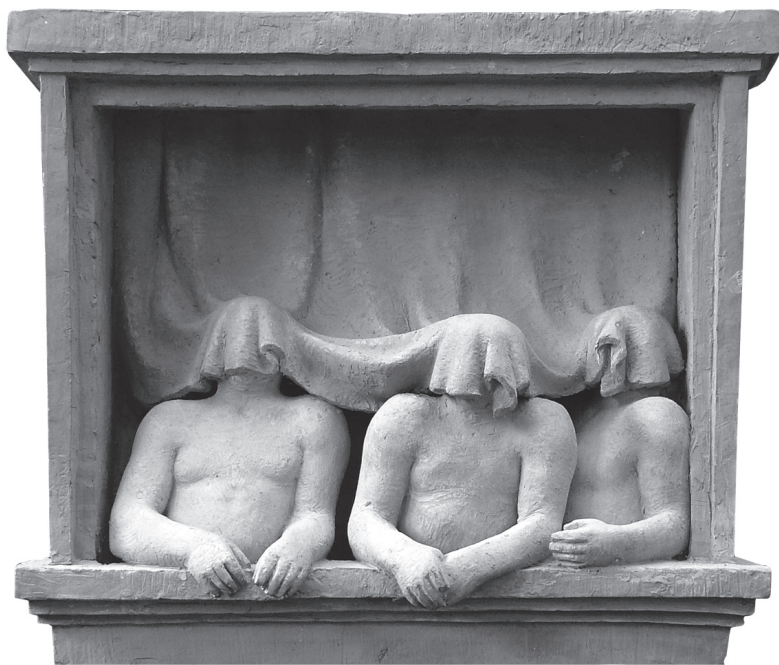
Miután a kormány meghozta a jó döntést és kiengedte a keletnémet szocializmusból menekülni akarók tömegét, értelmetlenné vált a berlini fal fenntartása. November 9-i megnyitásakor a nép órák alatt darabokra bontotta azt, s ezzel elsodorta HONECKERÉK merev, keményvonalas, a mindent átszövő titkosszolgálatra épült rendszerét. Az NDK példáját követve, a szabadság és a jólét reményétől sarkallva,

hetek alatt összedőlt a többi európai pártállam, Csehszlovákia néhánynapos tüntetések után, Bulgária fokozatosan, Románia pedig egy véres, több száz áldozatot követelő forradalomban. A váratlan, szenzációs folyamatban meghatározó volt a Szovjetunió és az Egyesült Államok magatartása, de a lengyel és magyar ellenzék fellépése és tömeges támogatottsága nélkül a radikális fordulat, a rendszer teljes megváltozása nem következett volna be. Azon pedig ma sincs okunk bánkódni, hogy itthon a kommunista pártvezetés az ellenállás, a véres erőszak helyett maga is a változás mellé állt, lehetővé téve

a békés, gyors átmenetet. Nem ezen, hanem a következő választásokon, az egymást váltó kormányok politikáján múlt, hogy az ígéretes kezdet után az 1989-ben az egész világ által méltán ünnevelt Magyarország mára egy belsőleg végzetesen megosztott, társai mögött lemaradó, korruptnak minősített, saját nemzeti érdekeinek háttal fordító országgá vált. Rajtunk, polgárain múlik, hogy ebbe beletörődünk-e.

Jegyzetek

1. Az ellenzéké, illetve annak valamelyik irányzatáé? [Későbbi betoldásom – J.G.]

Ablak - 1978, terrakotta, 22,6x26,5x8,4